

استفاده از ظرفیت‌های فقه اسلامی در تعامل با بانکداری بین‌الملل با تأکید بر ابزار خرید دین

سید عباس موسویان

دانشیار، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

فرشته ملاکریمی

پژوهشگر پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا.

تعریف خرید دین

خرید دین قراردادی است که به موجب آن دین مدت‌دار بدهکار به کمتر از مبلغ اسمی آن به صورت نقدی از طلبکار خریداری می‌شود. خرید دین می‌تواند توسط مدیون یا شخص ثالث صورت پذیرد.

ارکان خرید دین

طرفین قرارداد: اگر دین مدت‌دار توسط مدیون خریداری شود، قرارداد بین داین (بایع) و مدیون (مشتری) منعقد می‌شود، اما در صورتی که دین توسط شخص ثالث خریداری گردد، شخص ثالث نقش مشتری و داین بایع را در قرارداد ایفا می‌نمایند.

ایجاب و قبول: این قرارداد نظیر همه قراردادهای دیگر می‌تواند با لفظ، نوشتار یا عملی حاکی از اراده و رضایت طرفین قرارداد به انجام این کار منعقد گردد.

عوضین: در این قرارداد مبیع همان بدهی و دین مدت‌دار بدهکار است و ثمن مبلغی است که توسط مشتری (مدیون یا شخص ثالث) در ازای دین پرداخت می‌گردد.

خرید دین در فقه امامیه

نظریه اول بین دین حال و مؤجل تفاوت قائل می‌شود و بیع دین حال را صحیح و مؤجل را باطل می‌داند. شهید اول و صاحب حدائق این نظریه را برگزیده‌اند.

نظریه دوم بیع دین به مدیون درست ولی به شخص ثالث باطل است. ابن ادریس و امام خمینی در قول دومش از طرفداران این نظریه هستند.

نظریه سوم که بسیاری از فقیهان مثل محقق ثانی و مقدس اردبیلی آن را اختیار کرده‌اند، این است که بیع دین مؤجل به ثمن حال (نقد) جایز است، چه به مدیون فروخته شود و چه به شخص ثالث؛ ولی بیع دین به نحو نسیه و ثمن مؤجل، باطل است.

خرید دین در فقه امامیه

نظریه چهارم که شیخ طوسی آن را پذیرفته، این است که بیع دین به غیر مدیون به کمتر از اصل دین صحیح است ولی مشتری بیشتر از آن مقدار که به طلبکار پول داده است نمی‌تواند از بدهکار بگیرد و ذمه بدهکار از مابقی دین، بری می‌شود.

نظریه پنجم این است که بیع دین مطلقاً صحیح است و خریدار، مالک تمام دینی می‌شود که خریده است. مشهور فقیهان شیعه به ویژه فقیهان معاصر مانند آیات عظام سیدکاظم یزدی، خویی، امام خمینی بنا به قول اولشان، سیستانی، تبریزی، خامنه‌ای، مکارم شیرازی و صافی گلپایگانی و همچنین بسیاری از فقیهان پیشین این نظریه را اختیار کرده‌اند.

مرحوم سید یزدی در کتاب عروۃ‌الوثقی بخش استفتائات، بیع دین به اقل تجویز را کرده است. اکثر مراجع بعد از ایشان که حاشیه بر عروه زده‌اند این نظر را پذیرفته‌اند.

بیع دین به شخص ثالث

✚ آنچه در عملیات بانکداری به عنوان بیع دین یا تنزیل کاربرد دارد، فروش دین به شخص ثالث به کمتر از مبلغ اسمی است و سایر صور خرید دین که فقها روی آن بحث کرده‌اند، کاربردی ندارد.

✚ فروش بدهی به شخص ثالث مورد قبول اکثر فقهای متقدم، متأخر و معاصر می‌باشد. در این رابطه نظر اکثر مراجع تقلید آن است که اگر چک و سفته حقیقی بوده (صوری نباشد) و فروشنده، مبلغ چک یا سفته را از صادر کننده آن، طلبکار باشد، فروش آن (به بدهکار یا شخصی دیگر) به قیمت کمتر و به صورت نقد، اشکال ندارد.

شرایط صحت خرید دین

شرط نخست: اصل بیع پول نباید مشمول حکم ربای معاملی گردد. بنا بر دیدگاهی که مالیت اسناد تجاری را به اعتبار پولی می‌داند، این اسناد بیانگر آن است که تنزیل یک سند تجاری به منزله فروش نقدی پول آینده (دین) به کمتر از مبلغ اسمی آن است. مشهور فقهای امامیه حرمت ربای معاملی را منحصر در اشیاء همجنس مکیل و موزون می‌داند که در این صورت چون پول، جزء معدودات است، بیع پول ولو به قیمتی کمتر از ارزش اسمی آن جایز است.

شرط دوم: بیع دین، باید واقعا به عنوان «بیع» صورت پذیرد، نه اینکه حقیقت عمل طرفین «قرض» باشد که صورت بیع به آن پوشانده شده است. برای تشخیص اینکه قرارداد منعقد شده بیع بوده یا قرض، می‌توان از معیار نوعی یا عرف استفاده نمود. از آنجا که عرف امروز به ویژه در سیستم بانکی و در بین تجار، تنزیل اسناد تجاری را واقعا بیع و معاوضه تلقی می‌کنند، بایستی قائل به صحت آن بود.

شرایط صحت خرید دین

✚ **شرط سوم:** اسناد تجاری باید حاکی از بدهی حقیقی باشد یعنی صاحب آن واقعا از شخصی طلب داشته باشد. بنابراین اسناد تجاری صوری از بحث خارج است.

با عنایت به شرایط یاد شده، در خصوص تنزیل اسناد تجاری می توان گفت که شروط اول و دوم اصولاً موجود است؛ یعنی از یک سو، بنا بر نظر مشهور فقیهان امامیه، بیع پول و به تبع آن بیع دین و اسناد تجاری، ولو به قیمت کمتر از قیمت اسمی پول یا دین جایز است و از سوی دیگر عرفاً تنزیل اسناد تجاری در سیستم بانکی برای خرید دین و نقد کردن دیون مدت دار مورد استفاده قرار می گیرد، نه برای قرض گرفتن. لذا شرط سوم بیشتر موضوعیت دارد و در خصوص هر دین باید به آن توجه نمود.

خرید دین در نظام حقوقی ایران

تا سال ۱۳۸۹ عملیات مربوط به خرید دین بر مبنای آئین‌نامه موقت تنزیل اسناد و اوراق تجاری و مقررات اجرایی آن و دستورالعمل اجرایی اعتبار در حساب جاری در قالب خرید دین، که شورای پول و اعتبار (مورخ ۲۶/۸/۱۳۶۱) تصویب کرده و متعاقب آن در شورای نگهبان نیز مطرح و به اکثریت آراء مخالف با شرع و قانون اساسی شناخته نشد، انجام می‌پذیرفت.

با موافقت شورای نگهبان، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با انتشار دستورالعمل اجرایی اعتبار در حساب جاری در قالب خرید دین بر حسب ضوابطی به بانک‌ها اجازه اعطای تسهیلات به روش اعتبار در حساب جاری می‌داد.

در سال ۱۳۸۹ پیشنهاد اضافه‌شدن قرارداد خرید دین به همراه دو عقد دیگر یعنی مباحه و استصناع به برنامه پنجم توسعه، توسط بانک مرکزی مطرح گردید و با مساعدت نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، در ماده ۹۸ قانون برنامه پنجم توسعه گنجانده شد.

خرید دین در نظام حقوقی ایران

✚ هیأت وزیران به استناد ماده ۹۸ قانون برنامه پنجم، در جلسه مورخ ۲/۵/۱۳۹۰ بخشنامه ۱۴، ۱۵ و ۱۶ را با موضوع عقود استصناع، مرابحه و خرید دین برای الحاق به آیین‌نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا تصویب نمود.

✚ دستورالعمل اجرایی عقود سه‌گانه نیز در یکصد و بیست و هشتمین جلسه مورخ ۲۵/۵/۱۳۹۰ شورای محترم پول و اعتبار به تصویب رسید. شورای محترم پول و اعتبار دستورالعمل اجرایی عقود سه‌گانه خرید دین، استصناع و مرابحه را در جلسه یکصد و بیست و هشتم مورخ ۲۵/۰۵/۱۳۹۰ به تصویب رساند.

خرید دین در فقه اهل سنت

✚ در رابطه با خرید دین به شخص ثالث به کمتر از مبلغ اسمی ، فقهای حنفی و حنبلی بنا بر اظهار قائل به عدم جوازند.

✚ البته فقهای حنفی سه راهکار برای برون رفت از این عدم جواز ارائه می کنند که یکی از آنها بدین قرار است که داین مبلغی کمتر از ارزش اسمی سند تجاری را از شخص ثالث (برای مثال بانک) استقراض کرده سپس او را وکیل در وصول طلب می کند، شخص ثالث مبلغ اسمی را از مدیون وصول کرده بخشی را به عنوان استیفای قرض و بخشی را به عنوان حق الوکاله تصاحب می کند.

خرید دین در فقه اهل سنت

✦ برخی از شافعیه تملیک دین به غیر مدیون به عوض و غیر عوض را جائز می‌دانند. گروه دیگری از شافعیه نیز بیع دیون غیر از سلم برای غیر مدیون را جائز می‌شمارند البته چند شرط را در این نوع بیع معتبر می‌دانند. این شروط عبارتند از اینکه مدیون ثروتمند و مقر باشد یا بینه‌ای علیه او باشد، دین مستقر باشد، قبض عوضین در مجلس عقد یکی از شرائط جواز این معامله است.

✦ مذهب مالکیه نیز قائل به جواز بیع دین برای غیر مدیون است البته با ملاحظه شروطی که از غرر و ربا و سائر محظورات دور باشد.

✦ بنابر این تنها مذهب حنبلی است که به هیچ صورت معامله دیون را قبول ندارد، اما سایر مذاهب اسلامی مانند شیعه، شافعی و مالکی یا به صورت مستقیم بیع دین را قبول دارند یا مانند حنفیه با استفاده از راهکاری آن را تصحیح می‌کنند.

کاربردهای بیع دین در صنعت بانکداری متعارف

در بانکداری متعارف یکی از روش‌های تأمین مالی، خرید دین یا تنزیل اسناد تجاری است. 🌈

تنزیل عبارت است از «معامله و فروش حق دریافت مبلغ مدت‌دار، در مقابل مبلغی کمتر و نقد». 🌈

تنزیل دیون و اسناد تجاری، مستلزم در اختیار داشتن سرمایه‌های نقدی است که تا سررسید این اسناد، مورد احتیاج نباشد. در این صورت، مالک این سرمایه‌ها، می‌تواند با تنزیل اسناد تجاری مدت‌دار، به قیمت کمتر از مبلغ اسمی این اسناد، از سرمایه خود استفاده نموده و به کسب سود بپردازد. 🌈

از آنجایی که تسهیل مبادلات، تجهیز پس‌اندازهای راکد مردمی و هدایت آنها به سمت سرمایه‌گذاری‌های مفید و مولد، بخشی از کارکردهای نظام بانکی است و با توجه منابع مالی نقد قابل توجه در شبکه بانکی، بانک‌ها به عنوان یکی از مشتریان مهم تنزیل اسناد تجاری در دنیا شناخته می‌شوند. 🌈

کاربردهای بیع دین در صنعت بانکداری متعارف

بانک‌ها هرگاه به ذخایر پولی نیاز پیدا کنند، اسناد تجاری را نزد بانک مرکزی، تنزیل مجدد می‌نمایند. 🌈

لذا در کنار تنزیل اسناد مشتریان توسط بانک‌های تجاری، بانک‌ها نیز اوراق تجاری مذکور را نزد بانک مرکزی تنزیل می‌کنند که به این عمل «تنزیل مجدد» یا «تنزیل اتکایی» می‌گویند. 🌈

در سیستم بانکداری ربوی، تغییر در نرخ «تنزیل مجدد» و «عملیات بازار باز» از موثرترین ابزارهایی هستند که مقامات پولی جهت کنترل «پول پر قدرت» و عرضه پول به آن‌ها توسل می‌جویند. 🌈

اجرای سیاست پولی از این طریق، علاوه بر تغییر در حجم نقدینگی، بر نرخ بهره بانک‌ها و نرخ بهره بازار نیز تأثیر گذاشته و در نتیجه در هزینه تمام شده کالاها و خدمات، سطح عمومی قیمت‌ها، میزان سرمایه‌گذاری و تولید، اشتغال و موازنه پرداخت‌های ارزی موثر است. لذا همواره تنزیل مجدد به عنوان یکی از ابزارهای سیاست پولی در مورد توجه بوده است. 🌈

معاملهٔ دین در بانکداری طبق دیدگاه اهل سنت

در رابطه با ماهیت تنزیل یا خصم کمیالات از نظر قانون دو احتمال مطرح است:

نخست؛ عملیات تنزیل قرض همراه ضمان است به این بیان که عملیات تنزیل، قرضی است که بوسیلهٔ ورق تجاری که بانک از مشتری دریافت می‌کند، تضمین می‌شود. دوم؛ عملیات تنزیل فروش حق، یا حوالهٔ حق است، به این صورت که دارندهٔ سند حقی را که در سند تجاری مندرج است می‌فروشد و یا اینکه حقی را در مقابل وفاء قبل از اجل حواله می‌دهد و این احتمال مختار بسیاری از شارحین قانون است.

بانک توسعه اسلامی و مجمع فقه اسلامی تحت تاثیر علمای حنبلی عربستان، عملیات تنزیل بدهی را مجاز نمی‌دانند در نتیجه اکثر بانک‌های اسلامی سندهای مشتریان خود را بدون کاستن از مبالغ آن پرداخت می‌کند و در مقابل این کار تنها کارمزد دریافت می‌کنند. این در حالی است که گذشت که خیلی از مذاهب اهل سنت چون شافعی و مالکی قرارداد بیع دین به شخص ثالث به کمتر از مبلغ بدهی را قبول دارند و فقهای حنفی هم تصحیح می‌کنند.

استفاده از ظرفیت اشتراکات فقه اسلامی در طراحی ابزار بیع دین

با وجود ظرفیت گسترده عقد بیع دین، نظام بانکی بدون ربا در غالب کشورها از جمله ایران در بکارگیری مناسب این ابزار موفق عمل نکرده است.

آمارهای منتشره از سوی بانک مرکزی ایران حاکی از آن است که میزان تسهیلات اعطایی در قالب این عقد در سال ۱۳۸۶ حدود ۲ هزار و دویست میلیارد ریال بوده است که حجم کمی از کل تسهیلات اعطایی را در برمی گیرد. در سالهای بعد نیز آمار دقیقی از میزان استفاده از این قرارداد موجود نیست و آمار مرتبط با ابزار خرید دین به همراه اموال معاملات، مطالبات معوق و سررسید گذشته در بخش سایر تسهیلات آورده شده است. همین مسأله منجر به عدم وجود شفافیت در رابطه با وضعیت ابزار خرید دین شده است.

به نظر می رسد ظرفیت این عقد تا حدی است که علاوه بر افزایش کاربرد آن در حل مشکلات نظام بانکی بدون ربا در ایران، می توان با استفاده از اشتراکات فقه اسلامی آن را به عنوان ابزاری کارآمد به نظام بانکداری اسلامی و نظام بانکی بین الملل معرفی نمود.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

🌟 تنزیل به عنوان یکی از شیوه‌های اعطای تسهیلات

خرید دین از جمله ابزارهایی است که در نظام بانکداری بدون ربا برای تأمین منابع مالی مورد نیاز واحدهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در رابطه با تسهیلات خرید دین، بانک‌ها براساس مصوبه شورای پول و اعتبار برای اشخاص حقیقی یا حقوقی تا سقف معین اعتبار تعیین می‌کند. شکل استفاده از آن چنین است که اشخاص مزبور کالاهای مورد نیاز خود را خریداری و به جای پرداخت وجه نقد سفته‌ای معادل قیمت خرید به سررسید معین به فروشندگان تحویل می‌دهند و فروشندگان کالا، سفته را به بانک محل اعتبار خریدار برده تنزیل می‌کنند.

مطابق ماده ۵ و ۶ آیین نامه تنزیل، تنها اسنادی قابل تنزیل است که سررسید آنها کمتر از یک سال باشد. چنین اوراقی به قیمتی کمتر از مبلغ اسمی تنزیل می‌شود که این تفاوت قیمت نباید بیش از نرخ مصوب شورای پول و اعتبار باشد.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

✚ طراحی اعتبار در حساب جاری بر اساس خرید دین

در این شیوه بانک با شناسایی مشتریان معتبر به آنان اعلام می‌کند که برای آن دسته از مشتریان معتبر که دارای اسناد مالی حقیقی (ناشی از معامله واقعی) مدت‌دار هستند، متناسب با عملکرد حساب جاری آنها، اعتبار تنزیلی باز می‌کند.

وقتی مشتری تقاضای اعتبار می‌کند، بانک حد اعتبار را تعیین، و درخواست اسناد مالی مدت دار می‌کند. مشتری به مبلغ اعتبار، سفته و برات در اختیار بانک می‌گذارد تا بانک به تناسب مبلغ چک و با توجه به نرخ سود عملیات بانکی و مدت سفته‌ها و برات‌ها، بخشی از سفته و برات‌ها را تنزیل کند و چک مورد نظر را بپردازد. اگر سررسید سفته طولانی باشد و مشتری با مازاد منابع مواجه شود، می‌تواند به بانک مراجعه و خرید سفته تنزیل شده را درخواست کند. در این صورت بانک، به همان روشی که سفته مدت‌دار را خریده بود، به مشتری می‌فروشد و این روش تا سررسید سفته می‌تواند چندین بار تکرار و بین بانک و مشتری خرید و فروش شود.

بانک‌ها می‌توانند از این راهکار برای مشتریانی که نیاز به نقدینگی فوری و کوتاه‌مدت دارند، بهره ببرند.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

✚ طراحی کارت اعتباری بر اساس بیع نسبه و خرید دین

یکی از راه‌حل‌های استفاده از کارت‌های اعتباری در بانکداری بدون ربا، طراحی کارت اعتباری بر اساس بیع نسبه و خرید دین (تنزیل) می‌باشد.

در این روش، بانک صادرکننده کارت اعتباری، با مراکز تجاری و خدماتی پذیرنده کارت قرارداد می‌بندد که هر چه دارندگان کارت به صورت نسبه مدت‌دار (برای مثال شش ماهه) بخرند، بانک با نرخ تنزیل معینی (برای مثال ۱۰ درصد) بدهی آنان را تنزیل کرده و وجه آن را نقد بپردازد. همین‌طور بانک با دارندگان کارت قرارداد می‌بندد که آنان بتوانند با استفاده از کارت اعتباری و تسهیلات خرید دین بانک، کالاها و خدمات مورد نیاز را به صورت نسبه مدت‌دار از فروشگاه‌ها و مراکز خدماتی بخرند.

دارندگان کارت بعد از خرید می‌توانند بدهی خود را در فرصت تنفس بپردازند و از تخفیف کلی برخوردار شوند یا به صورت قسطی و از تخفیف جزئی بهره‌مند شوند یا در سرسید شش ماهه بپردازند و کل مبلغ اسمی بدهی را تصفیه کنند.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

✚ عملیات تنزیل مجدد توسط بانک مرکزی

عملیات بازار باز و تغییر نرخ تنزیل مجدد یکی از مهم‌ترین ابزارهایی که در سال‌های اخیر در بانکداری متعارف (ربوی) مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در بانکداری بدون ربا نیز می‌توان «تنزیل مجدد» را به عنوان یکی از ابزارهای جایگزین که با فقه اسلامی نیز مطابقت دارد، معرفی نمود. در تنزیل مجدد، اوراق و اسناد بهادار که توسط دارندگان آن با نرخ تنزیل متداول بانکی، نزد بانک‌های تجاری تنزیل شده‌اند، برای بار دوم با نرخ تحت عنوان نرخ تنزیل مجدد توسط بانک مرکزی تعیین می‌شود، از سوی بانک‌های تجاری، نزد بانک مرکزی تنزیل می‌شوند.

تنزیل مجدد اسناد و تأمین احتیاجات اعتباری از آن طریق یکی از مهمترین وظائفی است که در حال حاضر بر عهده بانک‌های مرکزی گذارده شده است. این مسئولیت ابتدا جنبه موقت داشت و معمولاً به ایجاد اعتبار برای بانک‌های تجاری در شرایط غیر عادی و موارد اضطراری مربوط می‌شد، لیکن با آشکار شدن اهمیت - چه از نظر بانک‌ها و چه از نظر سیستم اعتباری کشور - این امر نه تنها جزء وظائف دائمی بانک‌های مرکزی گردید، بلکه به عنوان یکی از ابزارهای مهم سیاست های پولی در دست بانک مرکزی تبدیل شد.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

🚩 تبدیل تسهیلات رهنی به اوراق بهادار

در بانکداری بدون ربا بانکها در قالب انواع قراردادها به متقاضیان، تسهیلات می‌پردازند و در غالب این تسهیلات مانند مرابحه، اجاره به شرط تملیک، جعاله، استصناع و خرید دین، از یک طرف نتیجه تسهیلات بدهی مشتری و بستانکاری بانک است از طرف دیگر در خیلی از این موارد بانک اقدام به گرفتن وثیقه و رهن می‌کند.

در این موارد بانک می‌تواند با تشکیل پرتفویی (سبدی) از این مطالبات و تبدیل آنها به اوراق بهادار از طریق تنزیل در بازارهای مالی بفروشد و منابع خود را تجدید کند. مثلاً بانک مسکن می‌تواند بر اساس تسهیلات رهنی مشتریان خود، اوراق بهادار منتشر نماید و با استفاده از بانکها و یا موسسات تامین مالی آنها را بفروشد و به منابع مورد نیاز دست یابد و با آن منابع به تخصیص مجدد منابع اقدام نماید.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

✚ تنزیل اوراق بهادار دولت، بانکها و شرکتها

بیع دین به کمتر از قیمت اسمی به شخص ثالث (تنزیل)، راهکارهای مهمی جهت تأمین مالی در اختیار دولت و بنگاههای اقتصادی قرار می‌دهد.

بر این اساس دولت‌ها، بانک مرکزی، بانکها و فعالان اقتصادی می‌توانند مطالبات خود از شرکتها، مؤسسات، اشخاص حقیقی و حقوقی را به صورت اسناد متحدالشکل در آورده و عندالزوم در بازار به فروش برسانند و از این طریق نیازهای کوتاه مدت دولت به نقدینگی، تأمین گردد.

برای مثال دولت یا شهرداریها می‌توانند مطالبات خود از فعالان اقتصادی تحت عنوان مالیات و عوارض شهرداری را به صورت اوراق بهادار درآورده از طرق تنزیل اوراق بهادار در بازارهای مالی بفروشند کما اینکه دولت می‌تواند بدهی‌های خود به پیمانکاران، بانکها و شرکتها را در قالب اوراق و اسناد خزانه به آنها تحویل دهد تا در صورت نیاز بتوانند در بازارهای مالی تنزیل کرده به نقدینگی دست یابند.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

✚ معاملات بین بانکی بر پایه خرید و فروش دین

یکی از ابزارهایی که می‌توان برای بازار بین بانکی در ایران پیشنهاد داد ابزار خرید و فروش دین است.

بانک‌های اسلامی در صورت نیاز به نقدینگی می‌توانند بخشی از اسناد تنزیلی خود را برای خرید و فروش، در بازار بین بانکی، عرضه کرده و در مواقعی که نیاز به نقدینگی داشته باشند به فروش این اسناد اقدام کنند و هر زمان که با مازاد منابع روبه‌رو شدند، اقدام به خرید این اسناد نمایند. کما اینکه می‌توانند بخشی از تسهیلات اعطایی خودشان را تبدیل به اوراق بهادار کرده از طریق تنزیل در بازار بین بانکی به داد و ستد بگذارند.

این معامله‌ها از نظر فقهی بیع دین است. البته باید معامله به صورت واقعی انجام یافته و اسناد ارائه شده صوری نباشد. در این معامله مالکیت دین با فروش دین به بانک خریدار واگذار می‌شود. این امکان برای مالک جدید میسر می‌شود که دین را مجدداً به فروش برساند و فروشنده دین نیز مالک ثمن شده و می‌تواند با آن مشکل نقدینگی خود را حل نماید.

کاربردهای بیع دین در بانکداری اسلامی

✚ معاملات بین المللی بر پایه خرید و فروش دین

قرارداد خرید دین یا تنزیل اسناد تجاری توسط بانکها، همینطور تنزیل مجدد آنها توسط بانک مرکزی و تبدیل تسهیلات بانکی به اوراق بهادار و فروش آنها به صورت تنزیلی در بازارهای مالی و بازار بین بانکی از ابزارهای پذیرفته شده در بانکداری متعارف دنیا است.

بانکهای اسلامی می توانند با استفاده از ابزار خرید و فروش دین بخشی از نیازهای پولی و مالی خود با بانکداری بین الملل را سامان دهند برای مثال در مقام اعطای تسهیلات به مشتریان بین المللی و بانکهای خارجی می توانند اسناد تجاری آنها را تنزیل نمایند کما اینکه در مقام جذب نقدینگی می توانند با فروش اوراق و اسناد تجاری به آنها (تنزیل اوراق بدهی و اسناد تجاری نزد آنها) از نقدینگی بانکهای بین المللی استفاده نمایند.

جمع بندی

با استفاده از ظرفیت‌های فقه معاملات می‌توان خرید دین را به عنوان ابزار کارآمد بانکی معرفی نمود. علی‌رغم بی‌اعتنایی به قرارداد خرید دین، این ابزار می‌تواند در سطوح مختلف به نظام بانکی کمک کند که برخی از آنها عبارتند از:

۱. تنزیل اسناد تجاری بنگاه‌های اقتصادی توسط بانک‌ها برای تامین سرمایه در گردش بنگاه‌ها؛
۲. اعطای اعتبار در حساب‌جاری در قالب خرید و فروش دین؛
۳. طراحی کارت اعتباری بر اساس خرید دین؛
۴. تنزیل مجدد اسناد تجاری توسط بانک مرکزی جهت تامین مالی بانک‌ها و جهت سیاست پولی؛
۵. تبدیل تسهیلات رهنی به اوراق بهادار و فروش آنها در بازارهای مالی و بازار بین بانکی جهت احیای منابع بانک‌ها؛
۶. تنزیل اوراق بهادار دولت، بانک‌ها و شرکت‌ها برای تامین مالی؛
۷. طراحی صکوک بیع دین به عنوان ابزار سیاست پولی
۸. معاملات بین بانکی بر پایه خرید و فروش دین
۹. معاملات بین المللی بر پایه خرید و فروش دین

با تشکر از بذل توجه اساتید